לעשות רצונך חפצתי

1

ויעשו בני ישראל ככל וגו' כן עשו. באשר ידוע שישראל נאוו מאד שיהי' השכינה שרויה בתוכם כמש"כ בס' תשא. היה עולה עה"ד בשביל זה השתדלו לעשות הכל מש"ה פי' הכתוב שרק באשר צוה ה' כן עשו·

העמק דבר, שמות לט, לב

2

(ו) זה הדבר אשר צוה [ה' תע]שו וירא אליכם כבוד ה'. זה הפסוק רשוני שהרי כבר עשו מה שעליהם והביאו הכל אל פני אוהל מועד ומה להם לעשות עוד. ודרשו חז"ל בת"כ אמר להם משה לישראל אותו יצה"ר העבירו מלבכם. והיו כלכם ביראה אחת ובעבודה אחת לשרת לפני המקום. כשם שהוא יחידי בעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו שנא' ומלתם את ערלת לבבכם מפני מה כי אני ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה'. זה הדרוש צריך עוד יותר ביאור מגוף המקרא. וגם מה שייך לכאן המקרא כי ה' אלהיכם וגו'. והענין דכבר היה בימי משה כתות בישראל שהיו להוטים אחר אהבת ה' אבל לא ע"י גבולים שהגבילה תורה. וכאשר יבואר בארוך בפ' קרח שזה היה עיקר החטא של ר"ן אנשים שהיו צדיקים גמורים וחטאו בנפשותם במה שמסרו עצמם למיתה ע"י תשוקה קדושה זו להשיג אהבת ה' ע"י הקטרת אע"ג שלא יהיה לרצון כפי דרך התורה שרק אהרן ובניו יקטירו·

3

והנה כבר ידע משה רבינו שכתות כאלה מתגוללות אלא שלא הגיע עדיין השעה להתפרץ. ע"כ בבוא יום התראות גלוי שכינה שלזה היה תכלית תשוקתם וכדאי' בשה"ש רבה א' עה"פ משכני אריב"ל להוטים היו ישראל אחרי שכינה ע"ש באורך. אלא שהבין משה דמכ"מ יש בלב כמה אנשים על מה שהגיע הענין ע"י פרטי חופפים אלו. מה שא"א להגיע אליו אלא בעת שנצטוו ע"ז. בשביל זה אמר משה לישראל כי לא כן הדבר. אלא אותו יצה"ר העבירו מלבכם שגם זה התשוקה אע"ג שהיא להשיג אהבת ה' בקדושה מכ"מ אם היא לא בדרך שעלה על רצונו ית' אינו אלא דרך יצה"ר להטעות ולהתעות דעת גדולי ישראל בזו התשוקה. ואמר להם משה טעם לדבר ותהיו כולכם ביראה אחת ובעבודה אחת לשרת לפני המקום. פי' אם תשימו דעתכם לדרך התורה תלכו הכל בדרך אחד ובעבודה אחת משא"כ אם נבקש אהבת ה' שלא בדרך התורה. ותהי' תורת כל א' בידו ויהיו אגודות אגודות בעבודתם הוא נגד רצון ה' וכבודו ית'. וזה שמסיים כשם שהוא יחידי בעולם כך רצונו וכבודו שתהא עבודתכם מיוחדת לפניו. והביא

4

הת"כ יסוד לזה הדרוש מהא דכתיב כי ה' אלהיכם וגו' וסיפיה דקרא אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד. וא"א לפרש שוחד ממון או דברים לפני הקב"ה או אפי' הרבה מע"ע שזה אינו בכלל שוחד דכל מה שביד האדם לעשות לטוב ה"ז מחויב וא"כ אינו שוחד. אלא ע"כ מסירת נפש ודביקות נעלה באופן שנאמר יקר בעיני ה' המותה לחסידיו· כמו שאמרו בחגיגה פ"ב על בן עזאי. מ"מ אם הוא שלא ע"פ התורה אינו עולה לרצון כ"כ ויהי נענש ע"ז כמו שביארנו בפ' קרח בענין הר"ן איש שהיו החשובים לפני ה' גם אחר שנשרפו מ"מ הרי לא נקו מעונש. ובזה שייך לומר שלא יקח שוחד היינו שנותן נפשו על אהבת ה' ועל כבודו ית' באופן שאינו מחויב בזה ואין לך שוחד גדול מזה ובא משה רבינו בשעה המוכשרת לכך להגיד לאדם ישרו אשר רק זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' ולא ע"י דרכים אחרים איש כפי רעיון לבבו. כ"ז ביארנו מאמר חז"ל בת"כ על המקרא הנפלא הלז

העמק דבר, פרשת שמיני, ויק(רא) ט, ו

5

וגם נאמר ולא תתורו. ע"ז ייסד ר"י עוד כונה באזהרה זו. והיינו דשלמה אמר והלך בדרכי לבך והכא מפרש כל אותו מקרא שמח בחור וגו' לשם מצוה והכי פי' במדרש קהלת. וזהו דעת ר"ל בגמ' שבת דף ס"ג ב' ע"כ לד"ת. ופרש"י שמח בתלמודך למוד משמחה ומטוב לב. ונמצא פי' והלך בדרכי לבך. לפי שאין הילוך עבודת ה' בתמידות של כל ב"א שוין. זה עוסק בתורה ועמלה כל היום. וזה פורש עצמו לעבודה. וזה לגמ"ח. והכל לש"ש. וגם בתורה עצמה אין כל דרך לימוד שוה. וגם במעשה המצות אי' בפ' כל כתבי אבוך במאי זהיר טפי. והיה מר זהיר במצות שבת ומר במצות ציצית. וה"ז כדאיתא בירו' פ"א דקידושין כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ונוחל אה"א. אר"י ב"ר בון מי שייחד לו מצוה ולא עבר עליה מעולם. ובמכילתא פרשת בשלח תניא כל העושה מצוה אחת באמנה כו'. ועי' מש"כ בספר דברים ו' א' ב' ג'. וכן בגמ"ח אין כל העוסקים שוין בהליכות עולמם. ואם בא אדם לשאול איזהו דרך ישרה שיבור לו בדרך לימודו או במה להיות זהיר טפי. ע"ז אמר קהלת והלך בדרכי לבך. מה שלבו נמשך אחריו. ברור שמזלו חזי כי זה ענין טוב לפי כח נפשו. וע"ז קאמר או בדרך מתרצה. אפי' מה שאינו בכלל מצות התורה כלל·

6

רק שהוא עושה לש"ש ובדביקות באלהיו ה"ז טוב. ע"ז כתיב ולא תתורו אחרי לבבכם. שלא תחפשו מצות חדשות מה שאינו ע"פ התורה ולא נכלל במצות ציצית שבו נכלל תרי"ג מצות ה' ולא יותר מהמה. וע"ז סיים המקרא אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים. דבארץ מצרים עוד לא קבלו תורה ומצות. ולא ידעו באמת מה המש כי אם מיזה גדולי הדור שהיו מקובלים מאברהם יצחק ויעקב שעשה א"א את כל התורה. אבל בדרך כלל נשתכחה תורה זו מדעת המון רבה ומי שהיה ירא ה' וחפץ בעבודתו היה עובד ה' בדרך שראה בשכלו טוב ויפה. אבל מעת שיצאו ממצרים הנחיל הקב"ה תורה ומצות ודוקא מצות אלו ולא יותר. והנה התוס' בב"ב דף קי"ט ב' הביא בשם מדרש דהמקושש לש"ש נתכוין שחילל שבת כדי שיהרג וידעו הדור שאע"פ שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ מכל מקום חייבין במצות התורה. ויש להתבונן מאין הוציאו חז"ל רמז דכך היה המעשה שנתכוין לשם שמים. ולפי דברינו למדו מסמיכת פרשת ציצית לאותה פרשה של המקושש. דנזהרו אח"כ גם ע"ז. האופן שאין לאיש לתור אחר מצות חדשות ולעשות עבירה לשמה ח"ו. דאע"ג דאי' בנזיר דף כ"ג ב' גדולה עבירה לשמה כמצוה שלא לשמה. מכ"מ זה אינו אלא שבאה שעה לידו שמוכרח לעשות עבירה לש"ש. כהא דתמר ויהודה שלא היה לה עצה אחרת. או מעשה דיעל. אבל להמציא נפשו לכך לעשות עבירה לש"ש אין זה דרך הישר שיבור לו האדם. וע"ז נאמר ולא תתורו אחרי לבבכם כמו שביארנו. ובפרשת קרח יבואר עוד שמש"ה נסמכה מעשה דקרח אחרי פרשת ציצית שבזה נכשלו ר"ן איש גדולי ישראל. עברו עלה ונענשו כאשר יבואר (א):

העמק דבר סוף פרשת שלח

7

(עט) אמר החבר.

כֵּן הוּא! כִּי הַדְּבָרִים הַמְּכִינִים לְקַבָּלַת הָרְשָׁמִים הָאֱלוֹהִיִּים הָהֵם אֵינָם בִּתְחוּם יְדִיעַת הָאָדָם, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לָאָדָם לְשַׁעֵר כַּמּוּתָם וְאֵיכוּתָם, וְלוּ גַּם יָדַע מַהוּתָם לֹא הָיָה יוֹדֵעַ זְמַנֵּיהֶם וּמְקוֹמוֹתָם וְהַרְכָּבֵיהֶם וְאֶת דֶּרֶךְ הֲכָנָתָם, – לְכָל זֶה יֵשׁ צֹרֶךְ בִּידִיעָה אֱלוֹהִית, הַמַּגִּיעָה, שְׁלֵמָה וּמְבֹאֶרֶת תַּכְלִית בֵּאוּר, מֵאֵת הָאֱלוֹהַּ עַצְמוֹ. וְהִנֵּה מִי שֶׁהִגִּיעַתּוּ יְדִיעָה זוֹ וְהוּא מְקַיֵּם עַל פִּיהָ בְּלֵב שָׁלֵם אֶת מִצְוַת הָאֱלֹהִים לְכָל פְּרָטֶיהָ וּתְנָאֶיהָ – הוּא הַמַּאֲמִין.

אַךְ מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל לְהָכִין דְּבָרִים לִקְרַאת קַבָּלַת הָרְשָׁמִים הָאֱלוֹהִיִּים בְּחָכְמַת אֱנוֹשׁ בִּלְבַד, עַל דֶּרֶךְ הַהֶקֵּשׁ וְהַסְּבָרָה, אוֹ לְפִי מַה שֶּׁיִּמָּצֵא בְּסִפְרֵי הָאִצְטַגְנִינִים, עַל דֶּרֶךְ הוֹרָדַת הַכֹּחוֹת הָרוּחָנִיִּים אוֹ עַל יְדֵי עֲשִׂיַּת הַטָּלִיסְמָאוֹת – הוּא הַכּוֹפֵר. אָדָם כָּזֶה מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת וּמַקְטִיר קְטֹרֶת עַל פִּי הֶקֵּשׁ וּסְבָרָה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַהוּת הַדְּבָרִים הַדְּרוּשִׁים לְכָךְ וְכַמּוּתָם, אֵיךְ יֵשׁ לַעֲבֹד עֲבוֹדָה זוֹ וּבְאֵיזֶה מָקוֹם וּבְאֵיזֶה זְמַן, וּמִי רָאוּי לָהּ, וּמַה תְּנָאֶיהָ, וְעוֹד פְּרָטִים רַבִּים שֶׁתֵּאוּרָם יֶאֱרַךְ מְאֹד.

מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְסָכָל שֶׁחָדַר לְתוֹךְ אוֹצַר הַתְּרוּפוֹת שֶׁל רוֹפֵא הַיָּדוּעַ לַכֹּל בִּתְרוּפוֹתָיו הַמּוֹעִילוֹת, בְּשָׁעָה שֶׁהָרוֹפֵא אֵינֶנּוּ שָׁם, וּבִרְאוֹתוֹ אֲנָשִׁים רַבִּים צוֹבְאִים עַל הָאוֹצָר הַהוּא מִתּוֹךְ בַּקָּשַׁת רְפוּאוֹת לְנַפְשָׁם, הִתְחִיל מוֹצִיא אֲלֵיהֶם תְּרוּפוֹת מִתּוֹךְ הַכֵּלִים אֲשֶׁר שָׁם, בְּלִי כָל יְדִיעָה בְּטִיב הַתְּרוּפוֹת וּבְכַמּוּת מָנָה וּמָנָה הָרְאוּיָה לְאִישׁ וָאִישׁ, – וְנִמְצָא זֶה מֵמִית אֲנָשִׁים בְּאוֹתָן הַתְּרוּפוֹת שֶׁיָּכְלוּ לְהוֹעִילָם; וְאִם בְּמִקְרֶה יָפִיק אַחַד הָאֲנָשִׁים תּוֹעֶלֶת בִּתְרוּפָה שֶׁהוּצְאָה מֵאַחַד הַכֵּלִים הָהֵם, יִמָּשְׁכוּ כָּל הָעוֹמְדִים שָׁם לַתְּרוּפָה הַהִיא, בְּאָמְרָם כִּי הִיא הִיא הַנּוֹשֵׂאת בְּקִרְבָּהּ רְפוּאוֹת לְכֻלָּם; עַד שֶׁיִּרְאוּ כִּי תּוֹחַלְתָּם נִכְזָבָה, אוֹ שֶׁיִּמְצְאוּ אַחַר כָּךְ תּוֹעֶלֶת מִקְרִית בִּתְרוּפָה אַחֶרֶת וְיִמָּשְׁכוּ אַחֲרֶיהָ; וְלֹא יֵדְעוּ כִּי הַמּוֹעִיל מִצַּד עַצְמוֹ לֹא הָיָה כִּי אִם בְּחָכְמָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רוֹפֵא שֶׁהֵכִין אֶת הַתְּרוּפָה הַהִיא לְכָל חוֹלֶה בַּמָּנָה הָרְאוּיָה לוֹ, אַף צִוָּה לְכָל חוֹלֶה כִּי יַתְאִים לַתְּרוּפָה הַנִּתֶּנֶת לוֹ מְנוֹת מַאֲכָל וּמַשְׁקֶה, פְּעֻלּוֹת הִתְעַמְּלוּת, מְנוּחָה, שְׁעוֹת שֵׁנָה וִיקִיצָה, שְׁאִיפַת אֲוִיר, שְׁכִיבָה וְכַדּוֹמֶה.

כוזרי מאמר ג', עג'